

Försvarsdepartementet

Vår referens/dnr: 2025-28

Er referens/dnr:

Fö2025/00151

2025-05-12

Remissvar: Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

Inledning

1. Föreningen Svenskt Näringsliv har givits möjlighet att lämna synpunkter på betänkande Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6). Svenskt Näringsliv är en organisation som har 60 000 medlemsföretag från alla typer av branscher. Det gör att Svenskt Näringsliv inte företräder en enskild branschs syn på de aktuella frågorna utan har ett brett näringslivsperspektiv.
2. Utredningen konstaterar att den grundläggande principen för personalförsörjningen av det civila försvaret bör som hittills vara att totalförsvarsviktig civil verksamhet så långt det är möjligt bör bemannas med befintliga arbetstagare och uppdragstagare vid höjd beredskap, vid behov med stöd av den allmänna tjänsteplikten. Det räcker dock inte alltid varför en generell tillämpning av civilplikten föreslås. Svenskt Näringsliv delar denna uppfattning liksom utredningens bedömning att för att inriktning och samordning av personalförsörjningen ska kunna ske behöver en uppdaterad övergripande bild av personalbehoven och de viktigaste behoven av personalförstärkning i hela det civila försvaret återkommande tas fram.
3. Som utredningen konstaterar förutsätter bemanningen av en krigsorganisation att de bemanningsansvariga har en tydlig förståelse för de uppgifter som verksamheten ska utföra vid höjd beredskap. Svenskt Näringsliv vill betona att förutsättningarna för denna tydlighet saknas idag, eftersom staten inte klargjort vad som förväntas. Som utredningen påpekar är begreppen "samhällsviktig verksamhet" och "totalförsvarsviktig verksamhet" otydligt definierade, vilket skapar osäkerhet för företag och försvårar en samordnad beredskapsplanering. Ofta saknas dimensionerande krav och avtal för kris och höjd beredskap, vilket gör det svårt för företagen att veta vad de förväntas leverera och vilka krav som de ska beakta i sin planering. Tydliga avtal med beredskapsperspektiv mellan offentliga aktörer och företag skulle minska oklarheterna och underlätta företagens personalplanering. Regeringen bör skyndsamt uppdra att en tydlig definition av totalförsvarsviktig civil verksamhet tas fram för att därmed möjliggöra analysen av vilka personalbehov som bör prioriteras.

Utökad tillämpning av civilplikten

4. Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning att det föreligger ett behov av att aktivera civilplikten generellt i det civila försvaret, liksom mönstring och fullgörande av civilplikt med längre grundutbildning eftersom det är tydligt att det behövs för Sveriges försvarsberedskap.
5. Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag att följande fem områden bör prioriteras för inskrivning av civilpliktiga.
 - Räddningstjänst (kommunal räddningstjänst)
 - Drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet
 - Hälso- och sjukvård
 - Drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer
 - Bevakningsverksamhet

För dessa verksamheter kommer inskrivning med civilplikt efter mönstring med efterföljande grundutbildning att behövas.
6. Utredningen konstaterar att för att civilplikt ska bli aktuell i en verksamhet bör åtminstone ett av följande kriterier vara uppfyllt:
 - a. Behovet av personalförstärkning avser verksamhet som antingen inte bedrivs alls i fredstid eller verksamhet där behovet av personal ökar kraftigt vid höjd beredskap.
 - b. Behovet av personalförstärkning avser kompetens i en för totalförsvaret kritisk verksamhet, t.ex. verksamhet som är nödvändig för befolkningens överlevnad, för att upprätthålla de mest centrala samhällsfunktionerna eller för att bidra till det militära försvarets förmåga. Det kan handla om ett viktigt nationellt intresse där förmågan behöver finnas i Sverige och kunna garanteras av staten.
 - c. Vidare kan civilplikt vara lämplig om behovet av personalförstärkning avser personal med en specifik utbildning eller kompetens
7. Svenskt Näringsliv vill understryka behovet av att ovannämnda kriterier tillämpas och att civilplikt inte används som ett sätt att lösa personalbrist som finns redan i fredstid.
8. Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag på uppdrag till ansvariga myndigheter att utreda implementeringen av civilplikt i ovan nämnda verksamhetsområden samt att inkludera i uppdragen att bedöma i vilken mån civilplikt efter annan utredning än mönstring är lämplig för respektive verksamhet.
9. Svenskt Näringsliv vill i tillägg i ovan nämnda uppdragsformulering att det tydligt ska framgå att ansvariga myndigheters utredning om implementeringen sker i nära samarbete med relevanta delar av näringslivet.
10. Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning om att det föreligger skäl att vidare utreda behovet av ytterligare sex områden där civilplikt kan behövas: Befolkningsskydd, transportområdet, drift, underhåll och reparationer inom andra energislag än el, socialtjänst inklusive äldreomsorg och funktionshinderområdet, tandvård samt It-system och cybersäkerhet.

11. Med tillstyrkandet av föreslagen utökning av civilplikten vill Svenskt Näringsliv understryka att all utformning och tillämpning av civilplikt bör beakta möjligheten av civilpliktiga även för privata företag. Därtill att civilpliktiga inte tas från privata företag som bedriver motsvarande verksamhet som civilplikten avser och att företaget då inte kan fullgöra sin egen prioriterade verksamhet.

Allmän tjänsteplikt

12. Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag att begreppet beredskapsregistrering bör användas för sådan registrering som Pliktverket gör av totalförsvarspliktiga som placerats i en krigsorganisation i det civila försvaret till följd av avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap.
13. Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning att beredskapsregistrering ofta betecknas vilseledande som krigsplacering och framställs inte sällan som förmågehöjande, trots att det – till skillnad från krigsplacering enligt totalförsvarspliktslagen – helt saknar rättsverkningar. Enligt utredningens mening är nyttan med beredskapsregistrering att kunna reda ut redan i fredstid var de relativt få totalförsvarspliktiga som är intressanta för flera krigsorganisationer ska tjänstgöra vid höjd beredskap. Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning att registreringen i fredstid därför bör begränsas till vad som är nödvändigt för att flera bemanningsansvarigas anspråk på en viss totalförsvarspliktig ska kunna uppdagas och redas ut i fredstid. Grundprincipen här måste vara att en registrering motiveras efter vad som är nyttan med denna. Mot bakgrund av den allmänt växande administrativa bördan och de ökande resurskrav som olika initiativ inom säkerhets- och beredskapsområdet innebär för företag är tydlighet och nytta avgörande faktorer för vad som åläggs företag och andra verksamhetsutövare.
14. Svenskt Näringsliv noterar att det föreligger tre särskilda yttranden i betänkandet vad avser beredskapsregistrering/krigsplaceringen inom det civila försvaret. Särskilda yttranden är i sig inte ovanligt men då det rör själva sakfrågan om vad denna typ av registrering syftar till blir detta problematiskt. Svenskt Näringsliv bedömer det som varande av stor vikt att frågan om registreringens nytta och eventuella rättsverkan skyndsamt klargörs och att det fram tills detta sker, inte sker någon förnyad registrering hos Plikt- och prövningsverket av medarbetare vid företag. Disponibilitetskontroller bör dock fortsatt kunna göras för viss verksamhet men då utan registrering hos Plikt- och prövningsverket.
15. Utifrån det oklara rättsläget, tillstyrker Svenskt Näringsliv förslaget att beredskapsregistrering endast bör göras i fråga om totalförsvarspliktiga i krigsorganisationen som har ingått avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap, dvs. de som tillförs krigsorganisationen utifrån. Bemanningsansvariga i det civila försvaret bör därför inte låta beredskapsregistrera sin anställda personal hos Plikt- och prövningsverket. Vidare bör beredskapsregistrering få begäras bara för totalförsvarspliktiga som faktiskt är placerade i den planerade krigsorganisationen.
16. Svenskt Näringsliv vill emellertid understryka att vi inte vänder oss mot att personal i framtiden krigsplaceras, på riktigt, inom privata företag. Som ovan nämnts så delar vi dock utredningens uppfattning att det inte går idag utifrån gällande rättsläge. Företag har under en längre period, på uppenbarligen otydliga rättsliga grunder, uppmannats och uppmuntrats av ansvariga myndigheter att krigsplacera med

anställningsavtalet som grund. Detta har, trots att det saknar rättsverkan, kommit att utgöra ett konkret verktyg för företag inom vissa sektorer i deras personalplanering inför höjd beredskap. Här är det således av vikt att företag bereds både kunskap och metodstöd kring hur ett arbete med utvecklande av en krigsorganisation m.m. ska bedrivas. Den information och det metodstöd som för närvarande finns är huvudsakligen anpassat för offentliga aktörer, vilket skapar otydlighet och merarbete för företagen. För att företagen ska kunna utveckla den nödvändiga förmågan och kunna bemanna en krigsorganisation, krävs därför ett tydligare och mer konkret stöd från myndigheter, särskilt genom utbildning, övningar och vägledning om hur de ska agera i en sådan situation.

17. Svenskt Näringsliv rekommenderar att regeringen låter utreda förutsättningarna för att skapa ett system där personal, med rättsverkan, kan krigsplaceras på sin arbetsplats och att ett sådant system också kan förberedas i fredstid. Målsättningen måste vara ett system där företag med högre sannolikhet än idag de facto ska kunna planera sin verksamhet långsiktigt för alla konfliktnivåer.
18. Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag att det i Arbetsförmedlingens instruktion bör införas en tydlig skyldighet för myndigheten att i fredstid planera för vilka arbetsgivare och uppdragsgivare, samt vilka arbetstagare och uppdragstagare hos dessa, som ska omfattas av beslut om allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap. En sådan skyldighet bör även införas avseende anvisning av totalförsvarspliktiga vid höjd beredskap och hur totalförsvarspliktiga vid behov kan utbildas vid höjd beredskap.
19. Vad avser anvisning av redan anställd personal med allmän tjänsteplikt konstaterar utredningen att detta troligen blir mest aktuellt för arbetskraft till enklare arbetsuppgifter” (s 198). Svenskt Näringsliv vill understryka att för företag som har en stor andel okvalificerade arbeten, kan anvisning av redan anställd personal med allmän tjänsteplikt därmed få betydande konsekvenser. Svensk Handel i sitt remissvar redogör mer i detalj för de problem detta skulle kunna innebära.
20. Svenskt Näringsliv ser fram emot ett fortsatt nära samarbete med ansvariga myndigheter i det fortsatta arbetet med personalförsörjning av det civila försvaret.

Säkerhetsprövning i samband med civilplikt

21. Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag om att när en totalförsvarspliktig skrivs in med civilplikt för grundutbildning och det kan antas att denne efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning placerad i säkerhetsklass, bör denne alltid anses delta i säkerhets känslig verksamhet redan under den tid som grundutbildningen pågår. Registerkontroll som ska göras inför placering i säkerhetsklass 3 bör då få genomföras utan föregående placering i säkerhetsklass.

Johan Sjöberg
Ansvarig säkerhets- och försvarspolicy